

NÄR BERÄTTELSENA TOG SLUT KOM RESLUSTAN ÅTER

PÅ GÅRDEN GRÖNING styrde en stor hövding med fast hand. Hövdingen var en man som utan tvekan stormat mot fiendehär både i Hispanien och England, och en som med handlingar och dåd hemmavid höjt anseendet för hela bygden. En man som aldrig tvekade att stå rak i ryggen för det han trodde på, men ändå! När den årliga höstförkylningen gjorde sig påmind med kittlande hosta i halsen och något varmare panna än vanligt, då låg han där i bädden och ömkade sig, som så många gånger förr, pratade om hur arv skulle skiftas, ängslades över hur det skulle gå för dem han strax skulle lämna efter sig.

Årets första månad var snart till ända och gården låg som i dvala i väntan på vårens ankomst. När vinterkvällarna var långa och dagarna korta fanns mindre än vanligt att syssla med på gården. Sömnad och snickeri var sysslor som upptog tiden. Utanför gården bedrevs jakt på hare, räv, mård och fågel. De stora vildoxarna jagade ingen. De fanns vara heliga sedan länge; även om detta var en tro som hörde till den gamla tiden, så ville ingen reta de gamla gudarna i onödan. Den nya guden var starkare, men de gamla vore fler. Ingen kunde riktigt säkert veta om någon av de gamla gudarna fortfarande höll sin hand över dem.

Vinterkvällar var också en tid för berättelserna om resor och äventyr. Det berättades mest om saker som de själva upplevt, men de äldre berättade även om äventyr som de fått berättade för sig genom åren. Dessa handlade ofta om deras förfäder, som alltid tedde sig modigare och starkare än de män som nu levde.

Fader Willibald gillade föga dessa skrönor. Som präst och i Kristi tjänst på Gröning, sedan många långa år, hade han tagit sig an ett till synes hopplöst uppdrag när han försökt omvända gränslandets ogudaktiga hedningar. Med list, envishet och med en visdom som ingen kunde omtvista, hade han lyckats bättre än någon kunnat förvänta. Inte bara kvinnor och barn hade vattenösts utan även kärva män som stretat hårt emot och sagt honom att om han trodde sig få dem lurade till dop, så var det han själv som tog sig vatten över huvudet. Hur lyckosam han än hade varit så var det i en sak det inte gått som han önskat. Fromhet i all ära, men ungdomen som lyssnade till hans Kristi predikan fann sina egna förfäder vara mer i deras smak, än allehanda gubbar och gummor i den heliga boken.

De dåd som ungdomen hellre lyssnade till tyckte prästen var barnsligheter och att inget nyttigt fanns att lära ur dessa. Att allt dessutom stämde illa med vad män torde klara av gjorde det svårare för honom att förstå hur det kunde intressera de yngre så. Han hade också märkt att dessa dåd blev större och märkligare för varje vinter, ty mången gång hade han hört dessa berättelser.

För de yngre gjorde det inget om deras förfäders dåd blev allt märkligare med åren och att allt till slut rimmade dåligt med sanningen, bara berättelsen var god.

Fader Willibald sade:

– Varje söndag under mina mässor, när märkliga händelser från den heliga boken berättas, som dessutom alla är sanna, då minsann är det inte många som visar något större intresse, annat än till sömn i bänkarna.

Svarthöfde var själv en flink berättare i början av vintern. Alla hade de hört berättelsen om hur han fällt sin förste man med båge och hur han vägts i silver när hans far löst honom från fångenskap, detta mer än en gång. Halva vintern var gången och Svarthöfde hade inte berättat något på många dar. Han satt mestadels helt tyst, kroppen hans var i långhuset men tanken någon helt annanstans.

Orm fick säga hans namn två gånger, och andra gången med hög röst innan Svarthöfde ryckte till och såg på sin far.

– Vad tynger min sons axlar när allt är gott och vänner finns vid hans sida? frågade Orm.

Svarthöfde reste sig upp och sade, bestämt men med vemodig klang i sin stämma:

– En full sommars utfärd räckte inte ens till en halv vinters berättelser. Därför säger jag till er här och nu. I sommar skall jag på min andra resa, när den är till ända skall berättelser finnas som räcker många vintrar.

Det blev tyst i långhuset. Orm tänkte att han nog visste att Svarthöfde önskade resa igen, men inte redan nästa sommar, 14 år som han var. Nu var det så med Orm att han, likt andra som uppnått mogen ålder, för länge sedan själv glömt hur tankarna flög genom huvudet som ung pojk. Att fara på resa hade också varit hans stora dröm, som år efter år grusats av hans moders bönananden att så inte skulle ske. Inte ägnade Orm någon tanke åt hur han själv tänkte som barn. Det han nyss hört Svarthöfde säga var endast

ett barns barnsliga drömmar, som fått näring genom förra sommarens utfärd och något som snart skulle vara glömt. Han önskade dock inte säga så, då många öron spänt väntade på att han skulle ta till orda.

– En resa kräver både man och ärende och du har varken det ena eller det andra, sade han istället.

– Män har jag i Sones söner, och ärende har både Ulf och jag. Vi skall fara till Felimid med några av våra iriska hundar, just som vi lovat honom, svarade Svarthöfde.

Ulf Glade som intresserade sig mindre i äventyr men desto mer i Oddny, Svarthöfdes snart sjuttonåriga syster, tittade upp när hans namn nämndes.

– Dina män är både goda och raska, om än för få, men mycket till ärende har du inte att komma med om du skall ha mig med på resan. Att ta hundar till världens ände lockar föga just nu. Ett gott ärende är det som fattas mig för att följa dig, Svarthöfde, sade Ulf.

Sones söner satt och mumlade inbördes, sedan reste sig en av dem och sade:

– Desto längre vi stannar i land, desto större är risken att vi snubblar över vår far igen. Vem vet, kanske knackar han på porten redan imorgon. Han måste veta att vi kommit hem från förra resan, och med penningar i börsen dessutom. Alla vi Sones söner säger dig, Svarthöfde, att bara få fara ut igen är ett ärende gott nog för oss. Vi blir med dig på resan.

Sones sju söner bodde tillsammans med Svarthöfde, som de också såg som sin nye hövding. Hem ville ingen av sönerna fara, ty då gällde deras spådom ej längre och detta var vad de minst av allt önskade sig. Sone den Synske, deras far, hade sett hur långa trådar spinnerskorna spunnit för sina söner. Han hade sagt till dem, innan de reste tillsammans med Orm på förra årets utfärd i österled, att sju av sina söner skulle han få se åter i livet. Denna spådom var alla söner nöjda med, nu när endast sju av dem var vid liv. Själva sade de att så länge de höll sig undan från sin far var de odödliga.

Orm som lyssnat på det som sagts, tänkte mycket på sitt svar, sedan reste han sig i högsätet bredvid Svarthöfde, som fortfarande stod upp, och sade:

– Om du min son, kan ordna män som kan fylla mitt skepp och ett ärende som gör resan värt för Ulf, då har du mitt löfte på att resa redan nästa sommar. Till detta dricker jag dig till.

Stort mummel utbröt i salen och Ylva och Åsa stormade fram till Orm med arga blickar och hårda ord. För att inte bli förlägen med att kvinnorna tog sig sådan ton mot honom, tog han dem i armarna och ledde ut dem ur salen.

– Nu skall ni höra på mig, sade han. Nyss sade jag till min son, för allas vår husfrid, att han får resa, men samtidigt sade jag nej, det utan att han vet om det.

Kvinnorna stirrade på Orm med förvånade blickar, och undrade vad han menat.

– Svarthöfde är 14 år i sommar och inte blir det lätt för honom att ordna män som kan fylla mitt skepp. Inte många i vuxen ålder vill ha en hövding som ännu ej fått skägg på sin haka, därför blir skeppet aldrig fyllt med mannar.

– Om detta ändå sker, vad händer då? frågade Ylva, fortfarande kärvtill sinnet.

– Jag sade att Svarthöfde skulle fylla mitt skepp med män och skaffa sig ett ärende som gör resan värd för Ulf. Detta blir inte lätt och det borde du min kära Ylva förstå, om du förstår dig på män som du säger dig göra. Ulf har bara ett han tänker på dessa tider och det är Oddny. Han har bara inte modet att fråga mig om giftermål, eftersom han inte har någon högättad släkt, en som duger åt en dotter till kung Haralds dotter.

– Ulf är som din egen son och därmed kan sägas att han har samma ätt som du. Dög det till gifte med kung Haralds dotter, då duger det också gott till kung Haralds dotterdotter, svarade Ylva ilsket.

Orm skrattade lite nöjt.

– Visst duger Ulf till vår dotter, bättre svärson är svårt att tänka sig. Jag sade till er båda att jag nyss sade ”Ja” till Svarthöfde att resa, men samtidigt ”Nej”. Om män finns att fylla mitt skepp när våren kommer, då kan jag alltid gifta bort min egen fosterson, Ulf, med vår dotter. Och då finns inte något ärende i världen som får honom med på utfärd, vilket var mitt villkor, sade Orm med belåtenhet i rösten.

Orm skrattade gott åt sitt listiga svar, när han åter tog plats i högsätet. Kvar stod de bägge kvinnorna och mumlade.

– Vi får nog annat än en lång utfärd att tänka på i sommar, sade Svarthöfdes farmor Åsa.

Nu var kvinnorna lugnade och glada, de började redan grubbla på sina nya bestyr. Ylva började skratta lätt för sig själv, Åsa undrade vad som var så lustigt.

– Orm sade att han såg Ulf så som sin egen son. Detta innebär att han måste betala brudköp till sig själv och detta har nog ingen varit med om förut. Mitt fnitter kommer sig av att denna nöt kan bli svår för Orm att knäcka. Skall han visa snällhet och förhandla lösen lågt, som andra fäder skulle ha gjort, eller skall han betala ett belopp för bruden så stort att ingen någonsin hört talas om mer i dessa trakter, detta

för att visa sig vara förmer än andra. Hur än han fattar sitt beslut, blir likväl kistan lika full. Därav mitt fnitter, svarade Ylva.

EN BRUDGÅVA GÅR OM INTET

VECKORNA som följde blev hektiska för Svarthöfde och Sones söner. Över hela trakten for de så snart stigarna var farbara, ja redan innan i vissa fall. Män skulle bådas för sommarens utfärd och de som var ivrigast att fara på resa, slet hårdast med bådandet. Orm brydde sig inte mycket om detta, inte skulle dessa ynglingar få ihop tillräckligt med män. Vad han inte visste var hur goda lögnare Svarthöfde och Sones söner var. Deras berättelser, om vad som väntade på en resa som den de samlade män till, lockade alla till att fara. Det gick bättre med män som inte kände till Orm så väl, utan endast hört om vad han utträttat. Orm hade gott rykte i bygden och sågs som en stor hövding. Hans förstånd, och att han var en vittfaren kämpe, gjorde att alla höll honom högt i ära. Att resa med hans son som hövding lät därför lockande. Inget fick de veta om hans ålder, endast att han gjort en resa tidigare som gett mycket silver till de som varit med. Av de som följt med på förra resan ville ingen, utom Sones söner, följa. De andra hade silver som nu skulle slösas, inte skulle de fara och riskera liv och lem, nyrika som de vore.

När Orm fick allt fler besked om att än den ene, än den andre sagt sig vilja åka blev han en smula orolig, men mer för hur besviken Svarthöfde skulle bli, då det ändå inte blev något av.

När all snö var borta kom Svarthöfde med besked om att män för att fylla skeppet var bådadt. Orm hade rafsats sig lite i skägget och sagt honom att de männen ville han se.

– Om du min son, med mitt skepp, ämnar fara åstad till faror du knappt vågar drömma om, skall jag som har förstånd i detta se om dina män duger, innan jag ger dig lov, sade Orm.

Till påsk blev det bestämt att alla skulle samlas i Gröning. Orm skulle då få sin chans att säga att de flesta inte dög gott nog för att resa med hans son. Svarthöfde och bröderna fick fara runt och meddela att de skulle samlas till påskgille i Gröning. De flesta visste inte vad påsk var, men gille hos rika bönder visste de bättre besked om, så inga problem var det att få deras hörsamhet i detta och glatt kunde Svarthöfde berätta för Orm att männen skulle komma.

Ylva låg hårt på Orm, när hon befarade att det skulle bli svårt att avstyra resan. Hans lugnande ord hjälpte föga. Hon hade anat oråd redan från början när Orm framsagt sin plan. Mäns listighet i saker var inte så stor som de själva trodde, i listighet var kvinnan mannen överlägsen. De slugaste av kvinnorna hade även förmågan att få det hela att se ut som om männen styrte saken dit de ville och det utan att männen själva visste hur det gått till.

– Du bjuder till gille, när det bästa vore att bjuda till bröllop, sade Ylva argt till Orm.

– Lugna dig kvinna, bröllop blir det i vilket fall. Nu skall vi ha ett gott gille där Svarthöfdes män skall synas i sömmarna, svarade Orm.

Till gillet kom även Toke, Orms äldste och bäste vän, med hela sitt gårdsfölje. Hans gamla gård var såld och en ny var anskaffad nära Gröning. Orm berättade för Toke hur det stod till med män till resan och att han inte ville släppa iväg Svarthöfde denna sommar. Samman med Toke stod Orm och viskade, samt skrattade om vartannat, utan att någon annan hörde vad som sades.

När männen började strömma in mötte de Orm och Toke, med armarna i kors över bröstet när de tog emot. Bredvid stod Svarthöfde och hans ett år äldre bror, Harald, och tittade nyfiket på de män som kom. Bistra i synen stod Orm och Toke helt stilla medan de som kommit, en efter en, sade vilka de vore och vilken deras fader var. Det var inte många som Orm kände igen, inte heller kände han igen namnen på deras fäder, vilket förbryllade honom.

– Det är folk från Listerlandet. Ynglingen som nyss var här är Halles son, han som var här just innan var Gunnes son. Det är våra färdkamraters söner från Kroks resa som kommer, sade Toke, som kände listermän bättre än Orm.

– Kanhända har de bådadt bättre män än vad jag först trott att de torde klara, sade Orm.

Att så många män kom från Lister var Sones söners förtjänst. I rädslan att springa på sin fader hade de dragit sig bort en bit från hemtrakterna när de sökte män.

Några var inte äldre än Svarthöfde. Det var de män, eller pojkar, som Svarthöfde själv hade övertalat om att rikedomar och ära var vad som väntade dem, om de gjorde följe. När Orm såg dessa tittade han på Svarthöfde, skakade lite på huvudet och suckade djupt, samtidigt som han nöp sig i skägget. Svarthöfde förstod att de yngsta inte föll till faderns belåtenhet och ville omedelbart ta upp detta till diskussion, men Orm avbröt honom direkt.

– Om du far iväg med traktens pojkar får jag stå till svars vid nästa ting, kallad som barnarövare, sade Orm, på ett sådant sätt att det inte var lönt att diskutera detta något mer.

De män som nu stod på gården tittade på Harald, Svarthöfdes äldre bror, det var han de trodde var deras nya hövding. Ung var han tänkte de, men med ett stort ärr i pannan såg det ut som han redan provat lyckan i strid.

Ulf brydde sig inte mycket om de som kom, hans tankar var inte inställda på utfärd, mer bekymmer hade han med att samla mod till att fråga Orm om hans dotter Oddny.

Mat och dryck fanns det gott om vid gillet, men innan någon fick börja frossa skulle Fader Willibald välsigna maten. Det fanns män i långhuset som aldrig tidigare varit så här nära en präst. De hukade sig när dennes armar för över det som ställts till bords och välsignelser över guds gåvor framsades.

Det var snålt med pratandet till en början. De flesta här var obekanta och inte ville man göra för mycket väsen av sig i främmande hus med två stora hövdingar i högsätet. Det dröjde ända tills Orm frågade rakt ut om här fanns män som seglat på havet, innan visst pladder tog fart vid borden. Det var ganska många som nickade jakande, så Orm bad dem ställa sig upp.

– Om någon av er som står upp tidigare seglat i västerled eller i österled, så stå kvar, ni andra sätter er igen, sade Orm.

Fyra man blev kvar stående och dem synade Orm noga, innan han frågade:

– Berätta då vad som väntar den som vågar sig ut på floderna i Gårdarike.

Ingen av de fyra sade något med detsamma, de mumlade lite inbördes innan en av dem sade:

– Vi är fiskare, så på havet har vi seglat. I storm på sjön har våra färder tagit oss åt både öst och väst, men så illa har vi inte irrat oss att färden tagit oss till Gårdarike.

– Fiskare är goda sjömän, det är sant. Men då denna resa inte ämnar till att fånga sill så krävs mer av er än att landa fångst och hitta hem igen. Då män som seglat längre än de flesta finnes här, kanhända att ni önskar höra från dem som vet, vad som väntas av er? sade Orm.

Det var ett förslag som alla gillade. De som redan mättat sin mage tog spjörn med armbågarna i bordet för att bättre förbereda sig för spännande historier. Orm satte sig och Toke reste sig upp i hans ställe, i ena handen hade han stånkan, den andra satte han innanför bältet.

– Toke Grågulleesson är mitt namn, vissa av era fäder var med mig och Orm på utfärd som varade i sju år. Sju var vi som kom åter – det var en faslig resa med så stort manfall kan man tycka. Reser man i västerled, och av ett skepp fullt med män endast sju kommer åter, är det inget att glädjas över. Reser man i österled med lika många män, och av dem endast sju komma åter skall man glädjas, då denna resa är farligare än andra, började Toke.

Svarthöfde undrade över vad Toke pratade om, inte var det farligare att resa åt öster än det var åt väster. Toke väntade ut det mummel som rädde kring borden innan han fortsatte:

– På floderna i Gårdarike, är det mycket man kommer att svära över. Det första jag drar mig till minnes är motströmmen, som är överhövan hård – och lyften över land som är tyngre än vad män kan föreställa sig. Så har vi flodens sträckning, krokigare än den värsta fyllegång mellan hus och lada vid ett gott gille. När man rott en hel dag i hård motström är man ändock endast ett litet stycke närmare resans slut än vad man var då dagen grydde. Så slingrig är floden att de med förstånd innanför hättan förundras över hur det kan vara motström, även då man vänt skeppet helt om i en kraftig böj för att färdas tvärs emot därifrån man kom. De som inte dö av utmattning kommer att få slita ont i många dagar innan nästa överraskning möta dem. Ett vilt folk som kallas petjeneger¹ bor längs flodernas stränder. De är ej som vi. Nej de är enkla själar, och deras nöjen är blott två. Överfall på skepp är det ena, sätta sina fienders huvuden på pålar, är det andra. När man först ser pålarna med de skäggiga nordmännens huvuden spetsade på, förundras man mycket av deras ansikten. Hälften har ett fridfullt och nöjsamt anlete. De vore de män som var på väg till Miklagård, och de glädjas nu över att den hårda rodden är över. Den andra hälften är dystra och bistra i synen. Det vore de män som var på väg hem från Miklagård, och de gräma sig svårt över att deras rikedomar gick om intet, sade Toke med mycket allvarsam stämma.

Svarthöfde försökte avbryta honom, då han fann detta vara lögn, men Orm nöp ett hårt tag i armen på honom och sade tyst men bestämt, endast så att Svarthöfde hörde:

– Nu pratar Toke, du sitter still och håller tyst tills han pratat klart.

Svarthöfde gjorde som Orm sade. Men med Toke är det ju så att om ingen avbryter honom kommer han aldrig att ha pratat klart, tänkte han.

– Med oss nordbor är det så, förståndigt folk som vi är, att vi behåller hellre våra skallar för oss själva, så de som kämpar hårdast emot kanske kommer förbi med det i behåll. När man sedan som bäst tror att

faran vore över kommer man till ett folk som kallar sig kazarer². De är av samma sort som petjenegerna man nyss lämnat bakom sig, även om de har svårt för att hålla sams inbördes. Kazarer tycker petjenegerstammen är för fridfull till sitt sinnelag och därför har de delat upp floden mellan sig. En sak är bra med kazarer, av dessa behöver ingen frukta att förlora huvudet. Huvudet är det enda de lämnar kvar på kroppen, då de lekt sina lekar färdigt. Hos kazarer får man uppleva två saker ingen förut upplevt. Det ena är en smärta som man inte trodde fanns i denna värld. Oavsett vad olyckor ni tidigare varit med om så kommer ni att tycka att de vore att likna med myggors stick. Det andra man får uppleva är en djup avund. Denna avund är över sina kamrater, de vars skallar som sitter på pålar en bit upp längs floden. Innan Toke fortsatte tog han en paus och förde stånkan till munnen, och tömde den på allt som där var kvar.

Nu var det lite oro i långhuset och inte heller någon av Sones söner vågade säga att Tokes berättelser stämde illa med vad de visste. Andra hade hört liknande ting förut och trodde nog på det mesta som sades. Orm satt nöjd och lyssnade, samtidigt som han tittade runt på hur de unga männen ryste till då och då, under Tokes berättelse.

– Om man sedan kommer ut ur flodmynningen med liv och lem i behåll kan man finna gott byte, även om det är kärvare med det i dessa tider än det vore förr. Finner man lyckan till slut kan kistan fyllas med lite skramlande silver på botten men det är ändå en klen tröst när man skall börja resan hem igen, då denna bliva än svårare. Varken petjeneger eller kazarer är så små i förståndet som man först kan tro. Med större nit och iver jagas skepp på hemväg, det är hos dem gott byte kan vinnas, fortsatte Toke och stånkan tömdes igen.

Viljan att fara bland Svarthöfdes män hade mattats avsevärt. Nu satt alla som bäst och tänkte på en bra bortförklaring för att kunna dra sig ur, med hedern fortsatt i behåll.

Svarthöfde förstod att allt detta var Orms plan, och inte skulle det hjälpa om han ställde sig upp och sade att allt var lögn. Tankarna flög villrådigt omkring i hans huvud, men slutligen reste han sig upp.

– Toke är den störste av kämpar säger min fader, började Svarthöfde.

Orm tänkte kvickt avbryta honom, men ändrade sig när inget om lögn nämndes.

– Sant är det att Toke farit längre än de flesta och stridit hårt med både kvinnor och män, då han har lika god lycka med dem båda. Blygsam är han och inte gärna nämner han något om sina egna dåd, i rädsla att förhäva sig. Nyfiknen blev jag då Toke nämnde att han seglat med några av era fäder. Om vår önskan är att han något lite kan berätta om de äventyren, så tror jag nog att han gör oss den ynnesten, fortsatte Svarthöfde.

Toke lyssnade, samtidigt som han åter igen tömde sin stånka.

– Vill ni lyssna till äventyr så finns här både det ena och det andra att bjuda på, sade Toke, sedan fylldes stånkan på nytt medan han väntade på svaret.

Alla tjoade att visst ville de höra på äventyr om farliga utfärder. Toke, som var styrkt av de många stånkor som tömts, tog sats för att börja sin berättelse.

– Sant är att jag ogärna pratar om de bedrifter och dåd jag själv uträttat, men då söner till mina kamrater, Halle och Gunne, finnes här kan jag berätta om våra äventyr, det utan att bli tagen för en skrytsam person, fortsatte Toke och han tog några klunkar för att bättre minnas sin ungdoms dagar.

– Halle och Gunne, de var goda män, började han, och det var också det sista som nämndes om hans kamrater.

Fortsättningen av hans berättelse handlade mestadels om de saker han själv uträttat i västerled. Hur han blev tillfångatagen, roddarslav, Almansurs bästa krigare och om de strider som utkämpades under sju år. De gånger Toke var förvissad om att hans kvinna inte hörde, hann han emellan med några av de bataljer som utkämpats med kvinnorna i sydligare länder. Då dessa kvinnor hade av värmen hetare blod än de i nordligare länder blev dessa historier lika uppskattade som de som handlade om hårda strider.

När detta pågått en god stund var alla i långhuset på gott humör, alla utom en. Orm märkte hur Tokes historier uppskattades av de unga männen. Snart var allt om skallar på pålar bortglömt och tankarna som nu snurrade i männens huvuden var att få uppleva allt som Toke gjort.

För att få saker och ting dit Orm önskade, fanns ingen annan råd än att avbryta Toke och få tyst på honom, innan alla männen ville lämna landet med skepp redan nästa dag. Svarthöfde var mycket nöjd med vad hans plan åstadkommit, än nöjdare var han över att hans far fått smaka av sin egen medicin.

Orm fick Toke att sätta sig, nu fick det vara nog med historier om vad som hände i västerled. I sin förtvivlan gjorde han ett nytt försök och ropade Spofs namn.

– Här är en gute, ingen seglar mer i österled än gutar. Av Spof kan vi få veta mer om vad faror som väntar, sade Orm samtidigt som han tog Spof i armen och viskade tyst.

– Nu, gubbe vill jag att du berättar om faror och illdåd, så svåra att även de morskaste ramlar ur bänkarna.

Spof rynkade sin panna och grubblade lite på vad han skulle säga, han förstod nog vad Orm ville med detta.

– Nog är det sant att ingen bättre än gutarna känna vägarna och farorna i Gårdarrike. Många gånger har jag färdats till havet som väntar då farofylld färd på floden är över.

Svarthöfde ställde sig upp när Spof som bäst tänkte fortsätta och sade med hög röst:

– Då skall vi segla samma väg som du, då den verkar vara den säkrare! Nog ser vi alla att armar och ben har du fortsatt kvar och nog är det också ditt eget huvud som sitter där på axlarna. När vi sedan far hem igen, om morskhet finnes, kan vi ta den vägen Toke pratat om.

Alla männen tyckte det var en god idé och sade att det var klokt talat. Spof stod helt överrumplad tyst kvar.

Orm blev helt vansinnig och tog Toke med sig ut ur långhuset. Utanför tackade han Toke för hjälpen han fått att skicka sin son i döden. Toke som var rusig, som män alltid var så här dags på kvällen då gille hölls, tyckte att Orm fjollade sig som en kvinna.

– Låt pojken fara. Du om någon må förstå att detta är något att glädjas åt, inte alla har en pojk som vill gå i faders spår. För mig är det värre, inget dugligt nyttjar sönerna till. De löper efter änkor och vad de kan finna. Gör sig osams med folk vart än de går, med stöddigt prat. På vem de brås är för mig en gåta! Är de hemma på gården sover de halva dagen och vållar mig inget annat än förtret. I dina söner ser man att du har det bättre ställt än jag, skick och fason har de och tänker likt dig och mig i det mesta, sade han.

Orm tyckte inte att det var någon idé att prata vidare med Toke om detta och de bägge gick åter in i långhuset.

När männen sedan bröt upp dagen efter, sade Orm till ett tjug av dem att de vore för unga och de finge vänta några år innan de kunde fara. De pojkarna fick var sitt kopparmynt och en vänlig klapp på huvudet. Nog var Svarthöfde lite missnöjd med att vissa inte dög, men inte var det något större problem att ordna nytt manskap.

Ylva skällde och bråkade våldsamt på Orm, i hennes ögon såg hon endast tecken på att Svarthöfde snart skulle fara iväg. Orm gjorde sitt bästa för att lugna henne, men vad än han sade fnös hon endast åt detta.

Orm var även han bekymrad över hur detta skulle sluta. Nog hade det varit bättre om han stämt i bäcken direkt då resa kommit på tal. Med så många män som nu var inställda på att resa var det inte det enklaste att avstyra allt. Det skulle se illa ut när sladdret kom ut på bygden att de där Orm-sönerna for med löst prat; att endast prata och aldrig handla var inget som ökade mäns anseende. Män som vitt och brett pratade om de resor de snart skulle fara på, fanns det redan gott om i dessa trakter.

Sones söner begav sig direkt ut på nya turer runt om i trakten för att ordna de tjugo männen som saknades. De vore goda lögnare om hur lätt man fiskade guld och silver i österled, när de dessutom klappade på sina börsar kunde skramlet höras gott. Problem blev det endast då någon träffat en av bröderna innan, och en av de andra vid ett senare tillfälle. Deras berättelser rimmade dåligt, var och en av dem hade sina egna lögner för att locka män till utfärd. Trots allt var det ändå så, hur än tvivelsamma historierna var om hur ärofull och lätt lönande en sådan resa var, att det fanns både guld och silver i deras börsar. När varken guld eller silver växte på träd i dessa trakter fanns endast en förklaring kvar till att de hade så mycken rikedom. Reste man i österled och kom hem igen så var man en rik man.

Det fanns helt enkelt ingen annan råd än att ta en pratstund med Ulf om bröllop. Orm hade tagit Ulf med sig, så de kunde prata ostört utan att bli avbrutna då viktiga saker skulle göras upp.

– Länge har jag väntat på att du min fosterson skulle fråga om Oddny, då det aldrig tycks ske får det bli jag som får föra detta på tal. Att ni har tycke för varandra har inte undgått någon, och då jag tycker mycket om er båda skulle bröllop mellan er glädja både mig och Ylva. Vill du ha Oddny, så är hon din! sade Orm.

En stor lättnad och glädje kom över Ulf, intet kunde han säga på en stund, han stod tyst med röda kinder och nickade, sedan svarade han:

– Att jag inte frågat dig om detta förut beror blott på Oddny. Din dotter är värd den bästa. Då jag inte tycker mig höra till dem och inte är god nog för henne, har jag inte velat komma till dig med en orimlig önskan. När du nu säger att ett bröllop mellan mig och Oddny skulle glädja både dig och Ylva, är det detta ord som griper hårt om hjärtat mitt. Visst vill jag ha henne och hon mig, vad jag kan förstå.

Orm rynkade pannan åt Ulfs prat om att han inte trott sig vara god nog. Han var ju som hans egen son och det enda som kunde vara bättre än en av hans döttrar, var ju en av hans söner. Bestämt blev det i alla fall att bröllopet skulle vänta på sig lite, då nyss ett gille var avklarat och än bättre var det med bröllop om grönska i skog och mark kommit till sig något.

När Ylva fick besked om vad som bestämts blev hon både lycklig och äntligen lugnad i frågan om Svarthöfdes resa. Den som blev lyckligast var ändå Oddny som länge tjatat på Ulf att föra giftermål på tal med Orm.

En som inte var nöjd var Svarthöfde. Han hade räknat med Ulf på resan, men förstod nu att detta inte skulle bli av. Vad han inte föreställt sig skulle ske, var att Orm skulle säga åt honom att avstyra resan, när Ulf inte skulle med. Orm hade påmint honom att resa fick det bli om män kunde bådas och om Ulf för med på resan. Nog var det som Orm sade, men inte var det väl så viktigt med Ulf eller inte, tänkte han.

När Orm inte vek sig en tum började Svarthöfde bråka allt mer på sin far. Det gick så långt att han skrek att Orm gjorde allt detta för att han inte skulle få resa, och att han aldrig haft för avsikt att låta honom fara. Orms tröstande ord om att han var ung, och att tid fanns för många resor innan han skulle slå sig till ro i land, hade föga framgång. Ingen framgång hade heller Svarthöfde med sitt vädjande om att få fara. Löften om att han skulle ta väl vara på sig eller endast stanna borta en kort stund hjälpte icke, inte heller gråt eller skrik fick Orm att ändra sig.

När Svarthöfde gråtit färdigt började han samla sina tankar på hur detta skulle lösas på så sätt att resan ändå blev av. Det enda som behövdes var ju att få Ulf att ändra sig, även om det inte skulle bli det enklaste. Det första Svarthöfde prövade var att vädja. Ulf kunde väl vänta något år, vilken skada skulle det göra. När detta inte hade någon framgång, fortsatte han med att tjata på honom. I dagar plågade han Ulf med sitt tjat. Han prövade även med hot om än det ena, än det andra. Ulf som hade uppnått manlig ålder medan Svarthöfde fortfarande var en pojke, tog inte hoten så allvarligt och stod fortsatt fast vid det han bestämt.

Svarthöfde var inte den som gav sig i första taget, och nu såg han bara en sak som kunde få Ulf att ändra sig. Innan han satte sin plan i verket, tvekade han något. Ulf var hans vän och det djävulstyg som han skulle ge sig in på var inte något man gjorde en vän, det visste han men han såg ingen annan utväg.

Han sade till Ulf att han hört Ylva och Orm prata om deras bröllop. De hade sagt att detta var något de inte önskat sig, men att det fick bli så endast för att hindra honom från att åka. Att deras äldsta dotter skulle gifta sig med ett fattigt hittebarn, som inte kunde betala något i brudgåva, när hennes syster gift sig med en rik och ärbär hövding var en stor olycka.

– Att det var så jag hört dem säga är sant, sade Svarthöfde till Ulf.

Intet ord sade Ulf som svar, han vände endast på klacken och gick därifrån för att komma i ensamhet med sin sorg. Det här var det värsta som någonsin hänt Ulf, och det snurrade många dystra tankar i hans huvud. Svarthöfde hann se att lögnen bet svårt i Ulf innan han gick sin väg. Han kände sig skamsen men sade ändå till sig själv att på utfärd skulle han och då kunde det inte hjälpas om svår lömskhet var vad som krävdes.

I två dagar var Ulf borta utan att någon visste vart han tagit vägen. Om någon frågade Svarthöfde om han visste något om Ulfs försvinnande, svarade han att han inte visste något om detta.

När Ulf äntligen kom tillbaka, djupt bedrövad, gick han raka vägen fram till Orm, Ylva och Oddny, som kom honom till mötes.

– Du är den bästa av män, och en god far har du varit, tro inte att jag tycker annat. Likaså du min mor, ingen kan ha haft det bättre än jag, bättre än jag förtjänat. Då jag är en fri man och ingen kan styra i vad jag gör, har jag bestämt mig för att lämna er, och endast för att säga tack och farväl har jag nu kommit åter, sade Ulf.

Kvinnorna skrek rakt ut när de hörde vad Ulf sade. Orm stod storögd, helt förstummad över det han hörde. Ulf gav Oddny en kram och sedan vände han sig om för att gå sin väg. Kvinnorna sprang efter, klängandes i hans armar. Orm skyndade ifatt och hindrade hans väg, och en vild diskussion uppstod.

Svarthöfde stod bredvid och såg förvånad på med händerna hårt gripande i sitt eget hår, inte hade han tänkt sig detta. När Ulf hävdade att han skulle lämna dem oavsett vad som nu sades, förstod Svarthöfde att det hela var hans skuld, och intet hade han vunnit med sin lömskhet. Inget annat fanns att göra än att ställa allt till rätta igen.

Han gick fram till dem alla och sade som det var med hans lögn, och varför Ulf ville lämna dem. Orm gav honom en gruvlig omgång stryk, värre än vad någon av ungarna på Gröning någonsin fått. Till slut kom Svarthöfde loss och tog till flykt upp i skogen, där resten av dagen ägnades åt gråt och begrundande över sina synder.

Ulf valde naturligtvis att stanna då allt visat sig vara lögn, men sitt kamratskap med Svarthöfde hade han inte mycket till övers för. Dagarna efter denna händelse tittade alla snett på Svarthöfde, *ingen* pratade med honom på flera dagar. I sin olycka fick han ingen tröst, ingen resa skulle det bli, och hans vän Ulf var för alltid förlorad för honom.

En dag blev det dock så att skrik mellan män och kvinnor åter hördes. Ulf stod samman med Orm och kvinnorna, och det var stort rabalder. Svarthöfde som visste att han inte hade något med detta att göra, undrade också vad som stod på och gick närmare för att lyssna.

– Intet säger du att du kan lämna i brudgåva för min dotter, och intet skall du behöva lämna. Du är min son, och då du räddat mitt liv, har du givit mig mer än någon annan, hörde Svarthöfde Orm säga till Ulf.

Att Ulf en gång för länge sedan räddat Orms liv var förvisso sant. Kung Sven hade sänt män, förklädda till handelsmän, för att få Orms huvud forslat insaltat tillbaka i en påse. Ulf, som den gången endast var ett fattigt föräldralöst strykarbarn, hade blivit upplockad på vägen av männen för att vakta hästarna. I sällskap med dessa män hade han nått Orms gård och männen lyckats komma in innanför pålverket med dolda vapen. Ulf hade förrått männen och deras lömska plan i utbyte mot att få stanna på gården.

– Ditt liv räddade jag för min skull, inte din, inte mycket ära finns i det. Du räddade mitt liv när jag var fånge hos petjenegerna och mycket silver kostade det dig. Jag kan inte ta din dotter innan jag gett dig något som rimmar lika i värde som en dotter till dig och Ylva, svarade Ulf.

Ulf hade bestämt sig för att resa med Svarthöfde trots allt. Nog visste han att alla tyckte bra om honom, men i sina grubblerier tyckte han att intet ärofyllt hade han gjort för sina föräldrar. Han ville göra något ärbart för Oddnys skull, och han ville lämna en brudgåva till Orm, så som vilken annan man skulle ha gjort. Hur än det bråkades om detta så ändrade sig inte Ulf.

Då både män fanns och Ulf skulle följa med på resan, var Orm till sist tvungen att ge med sig, även om det gjorde honom ont i hjärta och själ. Ylvas sätt att ta detta besked gjorde inte saken bättre. Svåra dagar blev det för honom, hur än han tröstade med det ena eller det andra var det ändå ömsom en ledsen, ömsom en mycket ilsken kvinna han hade, en som inte gav honom en lugn stund.

Veckorna gick och männen gjorde allt klart för avresa. Orm satt mestadels för sig själv i svårt missmod. Då och då pratade han med Svarthöfde om saker av vikt för att han skulle lyckas på sin utfärd. När Svarthöfde endast svarade ”ja, ja”, på allt han sade, fann han det inte lönt att fortsätta med sina goda råd.

Spof fanns redan med Torgunn och hennes son, samman med några av männen nere vid skeppet, för att få det klart för avfärd.

Torgunns son skulle inte med på Svarthöfdes resa. Han skulle fara med sin mor och Spof till Gotland, men inte längre. Inget fanns i Torgunns son som påminde om hans fader, Rapp, Orms bästa vän och fruktade kämpe. Varför sonen var så olik Rapp visste endast fader Willibald, Orm, Ylva och Torgunn naturligtvis. Det var endast de som visste hur det förhöll sig med historien om den märklige magistern som tagit sig an mer än hennes skadade knä i skogsbrynet.

Alla söner till Sone den Synske döpte sig innan avfärd, men deras kristenhet tvivlade Fader Willibald på. De hade varit samman med Orm hela vintern och på mäsas var de närvarande varje söndag, mestadels sovande, men ändock där. Själva menade bröderna att de visste det viktigaste att veta om Kristi läror, de hade ju hört både om det ena och det andra. Att den nya guden en gång hade varit en vanlig människa på jorden, dennes far en helig ande som ingen människa sett. Därvidlag skilde sig inte den Vite Krist från många andra de kände, som heller aldrig sett sin riktige far. De visste också att den nya guden döddes för sin fromhets skull och naglats på ett kors, liknande det som kvinnorna bar om halsen. Om de finge bli döpta, sade de, då skulle de hålla sig till Kristi läror, även om de tyckte det var bättre tåga i de gamla gudarna. Bland dem fanns minsann ingen man naglade upp på ett kors så där utan besvär. Willibald hade till slut döpt dem, men även sagt dem att dopet allena, utan ändring i deras leverne, var föga lönt. En plats i himlen kunde han inte lova dem. Inte oroadet det bröderna nämnvärt, de var ju odödliga så någon nära förestående himlafärd såg de inte.

Toke gästade Gröning en av dessa dagar innan avfärd. Nu kom han fram med ett kraftigt grepp över nacken på en man.

– Drängen min ligger på mig om att få fara med på er resa. Inte hjälper det att han får en hurring eller två, fortsatt tjarar han om att få följa. I handel har han gjort mig följe i många år och nog har jag

fått fason på honom, även om det inte varit det lättaste. Räds gör han inte för mycket, fast skogarna många gånger varit otrygga för oss som sysslat med skinnhandel. Räkna kan han gott, då detta är vad handlare måste kunna bäst. Då ingen mer skinnhandel kommer att behövas för min del, kanhända han kommer till bättre nytta för dig på din resa, sade Toke till Svarthöfde.

Svarthöfde tittade på mannen som var fem eller sex år äldre än honom själv. Han verkade vara stor och stark, och hade han så pass mycket förstånd att han kunde räkna så skulle han kunna vara ett gott tillskott.

– Visst vill jag att han följer oss. Dög han att rida med dig så duger han gott att resa med mig, sade Svarthöfde.

Toke sade att han hette Skule, som om drängen inte själv visste sitt namn, sedan gav han honom åt Svarthöfde, på samma sätt som om han hade gett bort en tingest, vilken som helst.

Orm ville också ge något till Svarthöfde. Efter att ha kallat honom till sig spände han av sig sitt bälte med Blåtunga hängandes i sin skida.

– Detta svärd är av bästa smide. Den lycka det givit mig kommer nog nästa herre till gagn och då du är mer i nöd för lycka än jag så är svärdet nu ditt, sade Orm.

Svarthöfde spände på sig svärdet och vandrade stolt kring bland männen på gården. Hans kropp hade inte ännu nått sin fulla storlek och svärdet hängde lågt och tungt vid hans sida. Han tänkte att snart skulle han ha växt i svärdet, så inte gjorde det något om det var i största laget.

Dagen kom då Svarthöfde med män skulle lämna gården. Mycket gråt hördes från kvinnorna, men nu gick inget att ändra på. Svarthöfde var upprymd och gick som i ett lyckorus från den ena sysslan till den andra. Hans bror Harald var lite avundsjuk, men ändå var det så att han inte skulle ha följt med även om han fått lov av Orm och Ylva.

Orm var fortsatt bedrövad, när han kom med tre iriska unghundar bundna i rep. Det var hundarna som skulle lämnas till Felimid, så som var lovat.

– När du gästade Felimid och lämnat hundarna, kan du då inte vända åter hem igen? frågade han Svarthöfde.

– Visst vänder vi åter hem igen. Först skall vi endast titta lite neråt floden för att se vad som där gömmer sig, svarade Svarthöfde muntert.

Orm förstod att resan skulle ta längre tid än han önskade, och for de ut på det hav som fanns i slutet på floden, visste han inte ens vilka faror han skulle oroa sig över att de mötte. Det var nästan så att Orm förstod varför hans mor, Åsa, alltid gjorde sitt bästa för att få honom att stanna på gården och aldrig lät honom fara med fadern på resa. Men det var ju faktiskt en viss skillnad; de gångerna Åsa oroat sig hade det gällt honom själv, nu gällde det hans egen son.

Svarthöfde gick mellan männen och såg till att allt var i god ordning, vilket inte var det enklaste. Bland hans män fanns de som var så fumliga och oförståndiga i allt de företog sig att de fick de enklaste göromål att gå fel. Sedan stod de alltid med samma förvånade min och undrade hur det kunde gå snett och bannade sin olycka som återigen hållit sin hand över dem.

De män som först trott att Harald var deras hövding visste nu att det inte var så. Det hade alltid varit lite tissel om den lille hövdingen, men nu hade det blivit värre, för han såg ännu mindre ut med det stora svärdet vid sin sida. Männen skrattade då bältet for ner en bit och svärdsvidan släpade i marken. Då och då fick Svarthöfde stanna och rätta till bältet som strax åkte ner igen. Efter ett tag förstod han att det var det som männen skrattade åt och så kunde det inte få fortsätta. Han gick till Orm med bälte och Blåtunga i handen.

– Blåtunga trivs dåligt med mig – jag tror svärdet vant sig att sitta vid sidan om en stor krigare. Du får det tillbaka och ett nytt med lika god lycka som ditt får jag själv finna så snart det går, sade han.

Orm tog tillbaka Blåtunga och visste inte riktigt vad han skulle tro om detta. Hur skulle hans son kunna vara hövding för dessa män då han inte ens kunde bära en krigares svärd.

Hela följet var redo att lämna Gröning. Gråten fortsatte, men med kramande och avsked var det över. Orm fällde även han en tår, som han snabbt försökte dölja innan någon såg det. Just när följet började röra på sig ropade Orm till sig en av Sones söner. Den han ropat på hette Grimm, och denne gick fram till Orm.

– Att vara hövding är inte lätt. För en pojke som endast är fjorton år och ännu inget skägg på hakan har som kan dölja hans ålder, är det än svårare. Lova mig att ni står honom bi om det skulle behövas. Klokskap har han och en god hövding blir han med tiden, sade Orm med djupa rynkor i pannan.

Grimm tittade på Orm och log lite för att mildra hans tunga sinne.

– Oroa sig inte. Du var en hövding i vår smak och detsamma tycker vi om Svarthöfde. Intet svek kommer från någon av oss, det har du mitt ord på, svarade han.

När Grimm kom tillbaka till Svarthöfde, så att de kunde börja sitt avtåg från gården, frågade han Grimm om vad som stod på och vad Orm haft att säga.

– Din far sade att ett gott skägg kan ha sina fördelar, sade Grimm.

Svarthöfde undrade över det märkliga som Orm sagt, men tänkte sedan att det måste bero på att hans far börjat bli förvirrad på ålderns höst.

Ett gott stycke från gården vände sig Svarthöfde om och tittade bakåt. Där stod de fortfarande och tittade på den avtågande flocken. Svarthöfde sträckte bägge händerna i luften och vinkade, sedan vände han sig om och fortsatte sin färd.

Orm som såg detta, vände sig också om, gick sedan raka vägen in i huset och smällde igen dörren bakom sig.